

Megtalálták Fehéregyházát, az Árpád fejedelem sirja mellett épített ős keresztény templomot

VII.

Ennek igazolására rá kell mutatnunk arra, hogy az esztergomi nagy ut főirányában északi irányu, az eddigi haladás iránya nagyjában keleti irányu. A sarokponton tehát az égtájak szerint négy negyed áll elő, amelyek közül a délnyugati, a délkeleti és az északkeleti negyed esik egyik félnek s csak az északnyugati a másik félnek. Egy pontra vonatkoztatva tehát nem mondhatta volna a metális, hogy kelet és dél felé a király bir-

nyát is az északkeletiben; tudniillik az ut és a határvonal délkelet felől jelöli a király birtokának határát, tehát a határvonal, azaz az ut északkeleti irányban halad. Még az is természetes folyomány és további bizonyíték is, hogy az ellenkező irányban mért mond a metális csak nyugatot, amint később ki fog tűnni. A főirányban keleti haladású ösvény tehát nem változtatott irányt, midőn a „nagy utra” ért, hiszen a Perényi-ut alsó szakaszra is ebbe az irányba hajlik el. Az

zető utat érthette csak s ez kétségtelenül a mai Vörösvári-utca s így bizonyításunk alapján kitűnik, hogy az ösvény végétől a Fehéregyháza felé vezető északkeleti irányu nagy ut a mai Körte-utca közvetlen tájéka volt. *Fehéregyháza tehát a Vörösvári-utca és Körte-utca találkozásának közvetlen közelében állott.* Bizonyításunk tökéletes, mégis a többi okmányra is kiterjeszkedünk és azok is. noha már fölös értékkel további igazolást adnak, de azonfelül még pontosabb helymegjelölést is szolgáltatnak.

Előzőleg még kövessük I. Lajos metálisát, amint a békásmegyéri hegyről kelet felé leereszkedik s átmegegy egy réten a mai Római-fürdőig, innen dél felé for-

dul a határvonal és a római vízvezeték pillérei mentén, amelyeket leomlott falnak nevez, beér Óbudára a minoriták kuriájának a falához, amelynek kapuja Fehéregyháza felé néz, továbbhaladva ugyanazon déli irányban a vár elé ér és ott találkozik azzal a nagy uttal, amelyen Fehéregyházához járnak s ekkor a vár előtt keletnek fordulva megy ki a Dunához.

A metális sorai szerint a minoriták kuriája valahol a Majláth-utca—Flórián-tér vonalában állott és így a nyugat felé eső kapu odanézett alig 700 méter távolságra Fehéregyházára. Tovább délre a határ a kastély előtt találkozik a Fehéregyházához vezető nagy uttal. Ez megint csak a mai Vörösvári-utca, amely bizonyára még a rómaiak korából származik. Feltűnő, hogy itt nem nevezi esztergomi nagy utnak.

Visszatérve most Fehéregyháza mellé, a határvonal a Vörösvári-uton ment tovább a mai bécsi-uti metsződésig — a hegy alatt fakadó forrásig — és onnan a mai Bécsi-uton haladt tovább észak felé.

Fehéregyháza a Vörösvári-utca északi oldalán, a pálos kolostor pedig a déli oldalán állott

Minthogy most már pontosan tudjuk az utak irányát égtájak szerint is, nemcsak a határvonal általános főiránya szerint, tudniillik a Vörösvári-utca északnyugati, a „nagy ut” északkeleti irányu, a királynak jutott a sarokpontonól északra, keletre és délre eső, az egyháznak maradt a nyugatra eső negyed. A birtokviszály az óbudai polgárok és az egyház között csak ezen a területen törhetett ki, amint már fentebb kimutattuk. S most a helyi viszonyok földerítésével ez egészen természetes magyarázatot nyer.

A Perényi-ut vonalától délre a hegyvidék is, a lapály is a királynak jutott, a mai Bécsi-ut és Vörösvári-utca egyesülésétől északra a hegyvidék az egyházé, a sík vidék a királyé lett. Hogy ezt az egyszerű rendszert nem már a Perényi-utól kezdődőleg lehetett számítani, annak egy kis, körülbelül tíz kataszteri holdnyi, háromszög alakú sík terület volt az oka, amely a mai Körte-utca, Vörösvári-utca és a Bécsi-ut között feküdt és az óbudai egyháznak maradt meg. Erről a területről mondja a Budai Törvénykönyv, hogy nem tartozik illetékel és ezt a területet adja vissza Perényi nádor az egyháznak, mert az az ut, amely a remete-szerzetesek kertje déli végétől a hegylábba fölvezet, az első metálisbeli „nagy ut”, azaz a mai Körte-utca vonalátja, amint az a szövegből világosan következik. Ezen az uton lefelé jöve a hegyről az esztergomi utig és azon elmenve Eurs majorságáig, az ezen utvonaltól nyugat felé eső terület volt a vitás. Most már a pálos remete-szerzet kolostorának is tudjuk pontos helyét, az, az akkori „nagy ut” és a mai Vörösvári-utca nyugat felé eső sarokpontján állott. A mai Körte-utca csak jelentéktelenül toldódott el a „nagy ut” vonalától, amint még látni fogjuk. Igen érdekes dolgot tudtunk mi még meg ebből, azt, hogy noha három saroktömb volt ez utkeresztződésnél a király birtokában, Mátyás király a pálosok kolostorát mégis a negyedik sarokpontra építtette, amely pedig az óbudai egyházé volt. Nem támasztotta ez is alá az óbudai polgárokna téves véleményét, vagy már Mátyás király is emiatt a téves véleménye miatt építtette

azt oda?

II. Lajos határjáró okmánya újabbat nem mond, de az is igazolja megállapításainkat.

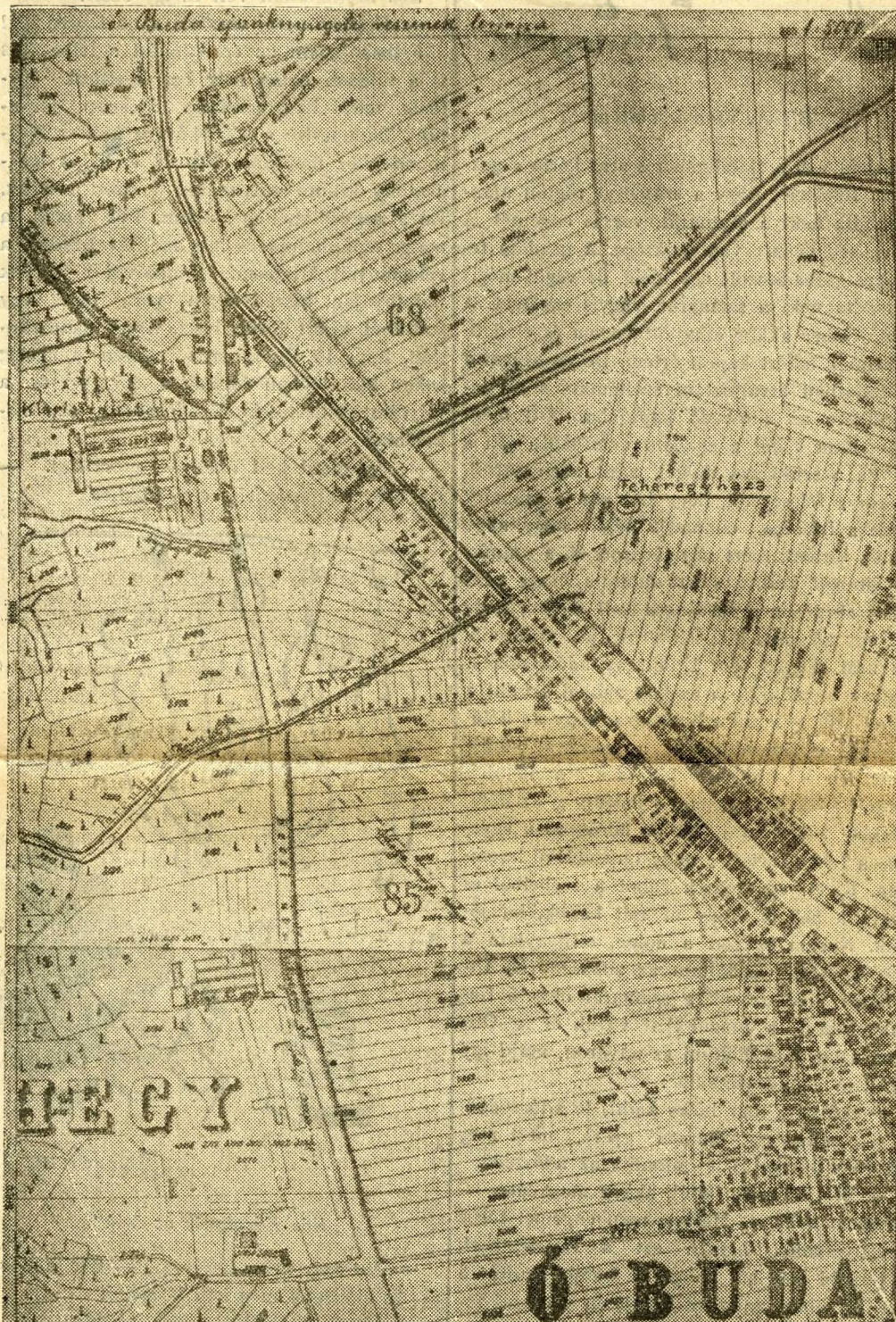
Annál meglepőbb újságot mond a már többször említett budai polgárunk följegyzésében, amely szerint Fehéregyháza a mai Árpád-malomtól nincs messze — tényleg csak ötszáz méterre van —, ahol jobbkéz felől kolostor is állott. Az akkori Franckl Pali malmától tekintve, a kolostor tényleg jobbkéz felől állott, de a szöveg fogalmazása — az eredeti németet értem, amelyhez a fordítást teljesen hozzádomítottam — „*jobbkéz felől kolostor is*”, arra mutat, hogy viszont Fehéregyháza maga balkez felől volt, tehát a Vörösvári-ut másik oldalán. És tényleg a metálisok szerint a „nagy ut” a Fehéregyháza felé vezet, de nem a Fehéregyházáig. Perényi nádor parancslevele a szerzetes barátok kertjét emlegeti Fehéregyházánál (apud) és nem magát Fehéregyházát és több egyéb oklevélből kitűnik, hogy a pálosok Fehéregyháza mellett voltak.

1511-ből egy oklevél a pálosokat a Fehéregyházánál levő kolostorban említi (in clastro apud Albam ecclesiam) — Orsz. levélt. Dl. 35, 864), Tholvay Máté „királyné városbeli” óbudai polgár 1519-ben azon tisztelettől indíttatva, mellyel a pálos-rendi remete-szerzetes barátok kolostora iránt viseltetik, amely Fehéregyháza mellett fekszik (apud... Albam Ecclesiam... sitam) szövegét ajándékozza a B. Sz. Mária nagy oltárának, amely az ugyanitt fekvő kápolnában (in capella ibidem situata. — Knauz: Budai Kápt. regest. Magy. Tört. Tár. 1863. XIII. 725); az 1539-iki törvénybe idéző levél is „PP Paulini apud Ecclesiam Albam B. M. V. in Buda Veteri consistens” — pálos atyák, akik Óbudán laknak a B. Sz. M. Fehéregyházánál” névvel illeti őket.

De ha Fehéregyháza ezen helyen a Vörösvári-ut tulsó oldalán állott, amint bebizonyult, akkor az ott 1930-ban kiásott ókeresztény cella trichora-kápolná és Fehéregyháza azonos.

Gatterer Ferenc

(Szombaton folytatjuk)

Óbuda 1355-iki megosztásának határvonala Fehéregyháza közelében. Helykimérésből egyesítettük Tholt Titusz dr. rajzát az általunk megállapított határvonal rajzával az 1882-iki kataszteri térkép kisebbített másolatán. A felső balszélén lévő bejegyzés: „Fehéregyház felé vezető ut” és a szelvény alsó középrészén levő „Sárga sáv helye” Tholt bejegyzése, míg a „Magna via”, „Magna via Strigoniense”, „Klarissák-temploma”, „Pálos-kolostor”, „Fehéregyház”, a mi bejegyzésünk. A határvonalat a kettős vonal jelzi.

toka esik és nyugatra az egyházé, mert értelmetlen volna, hiszen ettől a sarokpontonól északra is, nyugatra is esett mindkét félnek birtoka, aszerint, amint az északi vagy nyugati határvonaltól jobbra vagy balra eső területeket értjük-e. Viszont a határszakaszra vonatkoztatva, rögtön világosan érthetővé válik a szöveg és bebizonyul előbbi állításunk, hogy itt nem határhalmot emeltek, hanem az ut két szélén két határvonalat ástak. S az irány „orientali et meridiei” (kelet és dél felől) — amint már korábban kifejtettük — egy irányt jelöl, a délkelelit, s így megkaptuk az utvonal irá-

nyárváltozás az esztergomi nagy uton történt meg, ez azonban, ezen a helyen, nem volt a mai Bécsi-ut. A Zsigmond-tér és Vörösvári-utca közötti szakasza az időben nem volt még meg, vagy pedig talán rövidebb szakaszokban, jelentéktelen dűlőut volt. Ez érthető és természetes is. Óbuda régen már nevezetes és forgalmas hely volt, amikor Buda helyén még semmi sem volt. Az esztergomi ut — kétségtelenül már a rómaiak korában — Óbudáról vezetett Esztergom felé. Budáról közvetlen utra Esztergom felé az Árpád-házi királyaink korában nem volt szükség.

Az „esztergomi nagy ut” — a mai Vörösvári-utca

Glaser Lajos tanulmányában „Dunántul középkori uthálózata” (Századok 1929—30) kimutatja ugyan, hogy Erdélyből Pesten át Esztergomba vezetett ut, de az óbudai hegyek alatt való utrészletre nem terjed ki, azonban megállapítja, hogy Pest vámján és a pesti vagy jenen révén át Felhézvárosán (a mai Császárfürdő) és Szentjakabfalva

(az ujlaki templom környéke) vámján át érkezett az ut a mai Óbuda vámjához. Óbudától pedig a csabai vámon átmenő volt a főút Esztergomba. Már Óbuda vámjogából következik, hogy a Pestről és a mai Budáról Óbudán át kellett hogy vezessen az ut Esztergom felé. Az „esztergomi nagy uton” a metális tehát az Óbudáról Esztergom felé ye-

Szabadonbocsátotta a vádtanács a Párisban eltűnt magyar grófnő ápolóját

Megirta a Magyarország, hogy néhány nappal ezelőtt a mátyásföldi rendőrkapitányság család gyanuja alapján letartóztatta Hollósi János betegápolót, akit azzal gyanúsítottak, hogy alkalmazójától, Erdődy Sarolta grófnőtől tondorlatos módon 18.000 pengőt csalt ki s ezen a pénzen Mátyásföldön telket vásárolt és villát építtetett magának. A fiatal betegápoló mindössze két hónapig állott a grófnő alkalmazásában, leányát, Erdődy Ernesztin grófnőt ápolta, akit nemrég a budai járásbíróóság elmebetegnek nyilvánított. A fiatal grófnő Párisban eltűnt, mire ápolója visszalért Magyarországra.

Hollósi Jánost még december 30-án tartóztatták le s adták át a pestvidéki ügyész-

ségnek. A betegápolót Kövess Aurél dr. vizsgálóbíró kedden kihallgatta. Hollósi János előadta, hogy semmiféle bűncselekmény nem terheli lekiismeretét. Erdődy Sarolta grófnő mult év júniusában szerződött betegápolóul Ernesztin leányá mellé s nagyon meg volt elégedve vele. Eppen ezért még Párisból intézkedett, hogy budapesti letétjéből 18.000 pengőt fizessenek ki Hollósi János sógora, Mór Lajos kezébe. A pénzt Mór Lajos hiánytalanul meg is kapta.

Hollósi János tiltakozott azzal a feltétellel szemben, mintha ezt az összeget az idős grófnő megtévesztésével szerezte volna. A grófnő 11.000 pengőt a betegápoló háromévi fizetése fejében utalt ki, megállapodásuk